

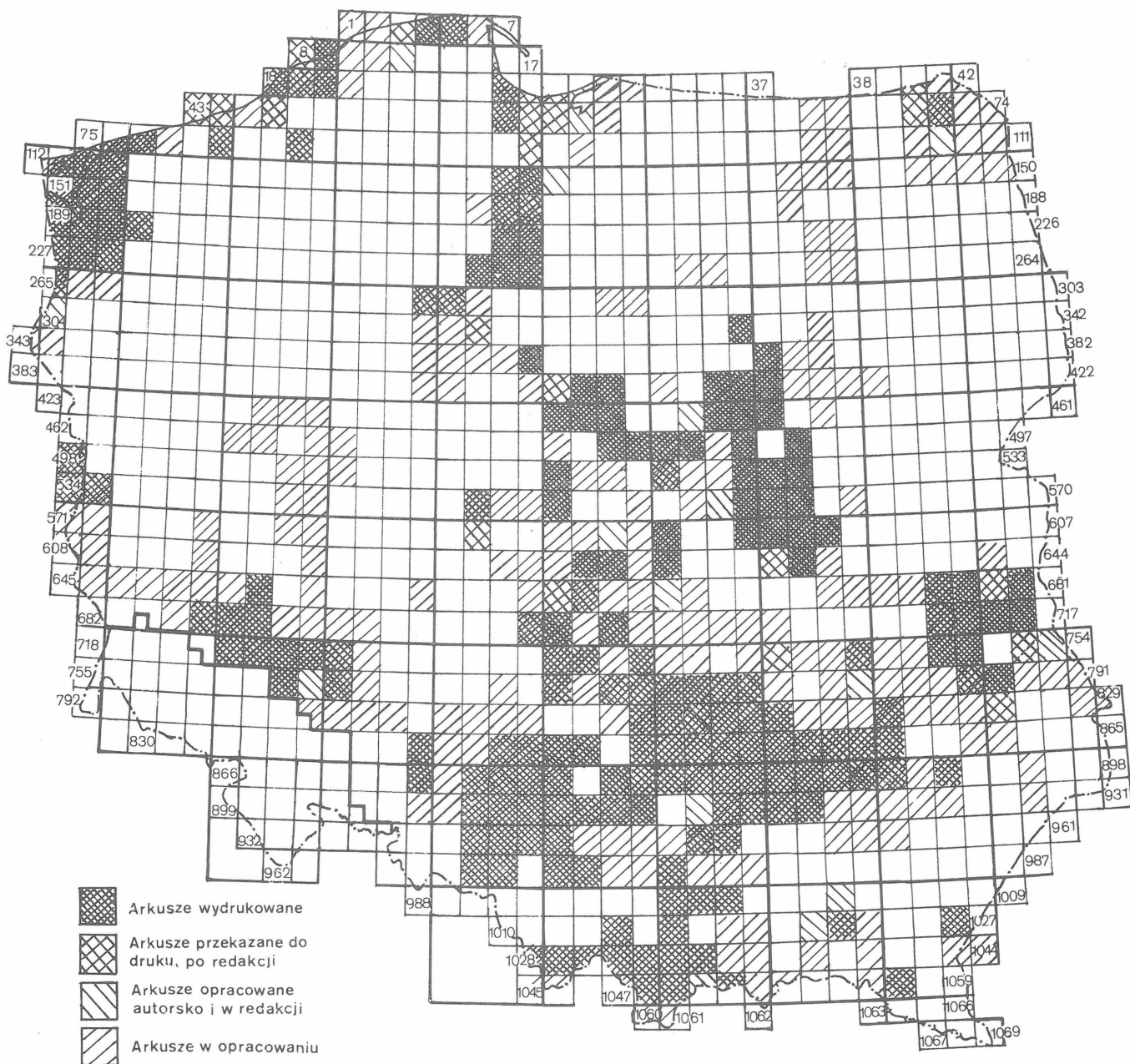
**STAN I PERSPEKTYWY OPRACOWANIA SZCZEGÓŁOWEJ MAPY GEOLOGICZNEJ
POLSKI W SKALI 1:50 000**

UKD 550.8:528.94(438)

Opracowanie i edycja Szczegółowej mapy geologicznej Polski w skali 1:50 000 należy do podstawowych obowiązków i jest jedynym z priorytetowych zadań państwowej służby geologicznej (ryc.). Mapa ta opracowywana jest w sposób kompleksowy, to znaczy na podstawie sporządzonych zdjęć geologicznych uzupełnionych wierceniami oraz badaniami geofizycznymi i laboratoryjnymi, wyjaśnia budowę geologiczną kraju z uwzględnieniem nie tylko litologii, stratygrafii i tektoniki, lecz również geologii złożowej, hydrogeologii, geologii inżynierskiej i geomorfologii. Jej celem jest:

- a) wskazanie kierunków dalszych naukowych badań geologicznych,
- b) określenie możliwości występowania złóż kopalin na badanym obszarze oraz kierunków dalszego poszukiwania i rozpoznawania tych złóż,
- c) określenie stosunków hydrogeologicznych i warunków geologiczno-inżynierskich w zakresie niezbędnym dla ich bardziej szczegółowego rozpoznania.

Edycja Szczegółowej mapy geologicznej Polski obejmuje 1025 arkuszy przy pominięciu obszaru Sudetów (odpowiadającego 44 arkuszom w skali 1:50 000), dla którego opracowuje się i wydaje drukiem Szczegółową mapę geologiczną Sudetów w skali 1:25 000. Wydawana jest w formie graficznej i opisowej jako jawna, w nakładzie 200 egzemplarzy. W skład opracowania wchodzi barwna mapa powierzchniowa wraz z przekrojem geologicznym i profilem stratygraficznym oraz tekst objaśniający z załącznikami (przeładowy szkic geologiczny w skali 1:200 000 oraz szkice: geomorfologiczny, geologiczny odkryty, występowania surowców mineralnych, hydrogeologiczny i geologiczno-inżynierski w skali 1:100 000). Całość, stanowiąc swego rodzaju kompendium wiedzy o budowie geologicznej danego obszaru, jest podstawowym źródłem informacji geologicznych zarówno w aspekcie naukowym, jak i gospodarczym dla wyjątkowo szerokiego kręgu odbiorców. Może być wykorzystywana dla sporządzania różnorodnych opracowań z dziedziny geologii i ochrony środowiska na-

Skorowidz Szczegółowej mapy geologicznej Polski 1:50 000. Stan na 1987.06.30

Index of the Detailed Geological Map of Poland in the scale 1:50,000; the state for June 30, 1987

turalnego, a także opracowań z zakresu zagospodarowania przestrzennego kraju. Podstawą prawną opracowania jest Zarządzenie nr 28 prezesa CUG z dnia 21 października 1975 r. w sprawie opracowania i wydania Szczegółowej mapy geologicznej Polski, zasady opracowania zaś określa „Instrukcja w sprawie opracowania i wydania Szczegółowej mapy geologicznej Polski w skali 1:50 000 w ujęciu kompleksowym” (zmodyfikowana wersja Instrukcji dyrektora IG z dnia 10.02.1958 r.), stanowiąca załącznik do zarządzenia i opublikowana w 1977 r. Całość prac jest finansowana przez Ministerstwo Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych.

W opracowaniu autorskim mapy uczestniczy obecnie 18 instytucji (30 jednostek organizacyjnych) a mianowicie: PIG i podwykonawcy (9 wyższych uczelni, Geoprojekt i 2 towarzystwa naukowe) oraz PG w Kielcach, Krakowie, Warszawie, Wrocławiu i Katowickie Przedsiębiorstwo Geologiczne. W latach następnych liczba jednostek organiza-

cyjnych uczestniczących w opracowaniu mapy może się zwiększyć.

Specyfika opracowania i edycji Szczegółowej mapy geologicznej Polski polega m.in. i na tym, że realizacja tego olbrzymiego przedsięwzięcia jest możliwa w długim, bo kilkudziesięcioletnim okresie. Prace prowadzone są jednocześnie dla różnych regionów kraju i przez wiele instytucji. Zarazem całość edycji powinna być w miarę możliwości jednolita pod względem metodycznym i merytorycznym, poszczególne arkusze zaś porównywalne między sobą, niezależnie od okresu ich opracowania. Ponieważ w miarę upływu czasu, należy w opracowaniu sukcesywnie uwzględniać osiągnięcia nauk geologicznych, jak również wprowadzać nowe metody badawcze, sprawa zachowania jednolitości edycji i odpowiedniego poziomu merytorycznego wymaga ustawicznej uwagi oraz stosownych działań koordynacyjnych. Pełną odpowiedzialność w tym zakresie, niezależnie od tego kto i na jakiej podstawie opracowuje

poszczególne arkusze, ponosi PIG – jako wyłączny wydawca mapy.

Dla sprostania tej odpowiedzialności został powołany przez dyrektora PIG zespół, w skład którego wchodzi: główny koordynator, 10 koordynatorów regionalnych oraz specjaliści z zakresu badań litologiczno-petrograficznych, geologii złóż, hydrogeologii, geologii inżynierskiej, geofizyki i publikacji. Członkowie zespołu prowadzą szeroką działalność konsultacyjno-opiniodawczą, obejmującą cały cykl opracowania arkusza, od projektowania badań, aż do odbioru końcowego opracowania autorskiego. Ponadto opracowanie autorskie przed przekazaniem go do druku podlega szczegółowej kompleksowej weryfikacji w ramach prac redakcyjnych prowadzonych przez Zakład Publikacji Map i Tekstów PIG.

Opracowanie jednego arkusza to 3–5 lat intensywnej pracy, wymagającej rozwiązania wielu problemów natury merytorycznej i organizacyjnej. Wymagania edytorskie i konieczność opracowywania poszczególnych arkuszy według jednolitej instrukcji dotyczą zarówno formy, jak i treści opracowania. Mimo to każdy z arkuszy stanowi wysoce zindywidualizowane, oryginalne opracowanie o charakterze zarówno naukowym, jak i użytkowym. Prace nad opracowaniem podjęto z początkiem lat pięćdziesiątych, a pierwsze arkusze zostały wydrukowane w 1954 r. Obecny stan opracowania (1987.06.01. r.) ilustruje poniższa tabela oraz skorowidz (ryc.).

Region	Liczba arkuszy	Liczba arkuszy opracowanych i wydanych	Liczba arkuszy w opracowaniu (projektowaniu)	Liczba arkuszy do opracowania
Karpaty	107	23/20	24	60
Góry Świętokrzyskie	80	49/42	24	7
Górny Śląsk	65	30/28	15	20
Dolny Śląsk	64	12/11	28	24
Niż Polski	709	133/107	122	454
Razem	1025	247/208	213	565

W świetle przytoczonych liczb trudno byłoby obecny stan opracowania uznać za zadowalający. Niemniej jako akcent optymistyczny należy przytoczyć fakt, że na 247 arkuszy opracowanych od 1954 r. dotychczas, w ostatnim 10-leciu opracowano 139 arkuszy a więc 56%, a w latach 1982–1987 aż 87 arkuszy, czyli 35% dotychczas opracowanych. Oznacza to wyraźne przyspieszenie prac od 1977 r. Intensyfikacja ta nie jest przypadkowa, lecz stanowi efekt działań merytorycznych i organizacyjnych podjętych w drugiej połowie lat siedemdziesiątych. W 1977 r. zespół pracowników PIG, pod przewodnictwem i przy głównym udziale doc. dr W. Słowańskiego, przygotował „Program opracowania Szczegółowej mapy geologicznej Polski w skali 1:5000 (dla Sudetów 1:25 000)”.

W ramach programu, biorąc pod uwagę istniejące i przyszłe obszary najważniejszych inwestycji gospodarczych, obszary dużych aglomeracji miejskich, obszary zagospodarowania strefy wybrzeża i doliny Wisły wraz z ważniejszymi dopływami, a także obszary perspektyw (i dużych potrzeb) w zakresie poszukiwań surowców skalnych, ustalono 325 arkuszy priorytetowych, przewidzianych do opracowania w pierwszej kolejności. Dokonano podziału regionalnego kraju, przyporządkowując poszczególne regiony odpowiadającym im terytorialnie jednostkom

organizacyjnym PIG. Dla zintensyfikowania prac przewidziano wiele działań organizacyjno-administracyjnych, których spełnienie miało pozwolić na osiągnięcie po 1980 r. wydajności około 30 arkuszy rocznie.

Program ten, wbrew wszelkiego rodzaju trudnościom i komplikacjom, jest nadal w ogólnych zarysach konsekwentnie realizowany. Roczne plany PIG i PG obejmują prowadzenie prac dla około 170–180 arkuszy (PIG wraz z podwykonawcami około 100–110 arkuszy), w tym opracowanie projektów badań dla 20–30 arkuszy oraz zakończenie prac autorskich dla 20–25 arkuszy. W istniejących warunkach techniczno-organizacyjnych są to ilości optymalne. Takie też cyfry zawiera plan koordynacyjny problemu resortowego, za jaki poczynając od 1987 r. zostało uznane opracowanie Szczegółowej mapy geologicznej Polski. Plan ten zakłada, że pokrycie całego kraju mapą powinno nastąpić około 2025 r. Niezależnie od tego należy się liczyć z koniecznością podjęcia w niezbyt odległym horyzoncie czasowym prac reambulacyjnych dla niektórych arkuszy opracowanych w latach pięćdziesiątych, a także i w latach późniejszych, w przypadku uzyskania nowych danych, zmieniających w istotny sposób merytoryczną treść mapy.

Już obecnie, pomijając trudności organizacyjne łączące się chociażby z olbrzymim zakresem prac i ilością jednostek wykonawczych, należy zasygnalizować istnienie problemów natury ogólnej, których rozwiązanie będzie miało istotny wpływ na dalszy przebieg prac. Są to:

- problem braku odpowiedniej ilości kadry o uniwersalnym przygotowaniu i doświadczeniu, chętnych do bardzo trudnej pracy terenowej; częstokroć prowadzonej w warunkach wręcz pionierskich, przy jednocześnie często odczuwanym przez autorów niedocenianiu efektu ich pracy;
- problem małej opłacalności finansowej prac kartograficznych z punktu widzenia jednostek wykonawczych;
- problemy badań laboratoryjnych jak, np. brak odpowiedniej liczby specjalistów do badań paleobotanicznych kenozoiku, kwestia wiarygodności próbek, niejednoznaczności wyników oznaczeń wieku bezwzględnej metodą termoluminescencji (TL) a ponadto:
- problem fatalnych podkładów topograficznych dla autorskiego opracowania mapy i celowość ich zmiany w niezbyt odległej przyszłości,
- problem kolejnej nowelizacji istniejącej instrukcji oraz katalogu norm opracowania mapy.

Zakładając, że środki finansowe przydzielone na opracowanie mapy będą odpowiednie do potrzeb, a większość zasygnalizowanych powyżej problemów zostanie pomyślnie rozwiązana, istnieje nadal możliwość dalszej intensyfikacji prac i osiągnięcia docelowej wydajności około 30 arkuszy rocznie, a tym samym przyspieszenia terminu zakończenia całej edycji.

SUMMARY

The major tasks and priorities in activity of the Geological Survey include compilation and editing the Detailed Geological Map of Poland in the scale 1:50,000. The map is compiled taking into account results of geological mapping, supplemented by drillings, geophysical surveys and laboratory studies. The whole edition comprises surveys and laboratory studies. The whole edition comprises 1025 sheets, published in 200 copies each. The final publica-

tion of each sheet of the map comprises a colour geological map with accompanying cross-section and stratigraphic column, and explanatory note with review geological sketch map in the scale 1:200,000 and geomorphological, geological subcrop, mineral raw materials distribution, hydrogeological, and geological-engineering sketch maps in the scale 1:100,000. The maps are at present compiled by the Geological Institute and 17 other research institutions but the institute acts as the only publisher and coordinator responsible for the whole mapping project.

First sheets of the map were published in 1954. Up to the present, 247 sheets of the map have been completed. Of these, 139 (that is 56%) have been completed in the last ten years, and 213 others are currently at various stages of compilation. The works became markedly intensified in the last years, which made it possible to pass about 20–25 sheets each year to the editors. This means that the whole project will be completed in the years 2020–2025 but there are currently analysed the possibilities to complete about 30 sheets per year and, thus, to finish the mapping project earlier.

РЕЗЮМЕ

Составление и издание Подробной Геологической Карты Польши в масштабе 1:50 000 является основным

долгом и одним из приоритетных заданий геологической службы.

Составление карты происходит на основании геологической съёмки дополненной бурением, а также геофизическими и лабораторными исследованиями. Издание содержит 1025 листов, а тираж равняется 200 экземпляров. В состав этой позиции входят: цветная поверхностная карта вместе с геологическим разрезом и стратиграфическим профилем, а также объясняющий текст с приложениями (обзорный геологический очерк в масштабе 1:200 000, а также очерки — геоморфологический, геологический открытый, распространения минерального сырья, гидрогеологический и геолого-инженерный в масштабе 1:100 000). В составлении карты — кроме Геологического Института — принимает участие 17 предприятий с тем, что исключительным издателем и координатором ответственным за всю эту позицию является Геологический Институт.

Первые листы Карты вышли из печати в 1954 г. До сих пор разработано 247 листов, из чего за последнее десятилетие 139 т.е. 56%; в разных фазах разработки находится 213 листов. За последние годы произошла значительная интенсификация работ, так что ежегодно кончат авторские работы для 20–25 листов, а окончание всего издательства Карты произойдёт в 2020–2025 г. Рассматриваются возможности увеличения производительности до около 30 листов в год и сокращения срока окончания издательства.